

ФЛОРОНОМЕНИ В МОЛДАВСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ГРАМОТАХ XIV–XV СТОЛІТЬ

У статті досліджено назви рослин і пов'язаних з ними понять, що засвідчені в юридичних документах XIV–XV ст. з території Молдавського князівства. Визначено специфіку лексико-семантичних відношень у межах досліджуваної тематичної групи лексики.

Ключові слова: молдавсько-українські грамоти XIV–XV ст., тематична група лексики, флорономен, запозичення.

Назви рослин становлять значний інтерес для науковців різних галузей завдяки великій кількості їх фіксації, давності походження, шляхів формування, специфічному місцю в системі національної мови, досить виразним регіональним особливостям¹. Вони містять надзвичайно багату етнокультурну інформацію, що відбиває часові зрізи розвитку пізнання довкілля українським етносом. Тому не дивно, що назви рослин здавна були й залишаються об'єктом дослідження не тільки мовознавців, що вивчали історію становлення та етимологію українських ботанічних назв², склад флорономенів, їхню формально-семантичну структуру, способи і засоби номінації, особливості поширення й ареальної диференціації назв рослин³, а й учених-біологів, які працюють над унормуванням української ботанічної номенклатури⁴.

¹ *Мигoliniць О.* Вагоме дослідження з історії української ботанічної лексики // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. — 2014. — Вип. 19. — С. 182.

² *Дзєндзелівський Й. О.* Назви сільськогосподарських культур у говорах Закарпаття // *Studia Slavica Hung.* — Budapest, 1960. — Т. 6. — С. 113–143; *Картова В. Л.* Назви рослин староукраїнської мови // *Історія української мови : Лексика і фразеологія.* — К., 1983. — С. 186–195; *Німчук В. В.* Ботанічна термінологія // *Давньоруська спадщина в лексиці української мови.* — К., 1992. — С. 233–292; *Сабадош І. В.* Формування української ботанічної номенклатури. — Ужгород, 1996. — 192 с.

³ *Карпенко Ю. О.* Деякі назви культурних рослин у буковинських говірках (до питання про мовні взаємозв'язки) // *Наук. Зап. Чернів. ун-ту: Сер. філол. наук.* — Чернівці, 1958. — Т. 31. Вип. 7. — С. 105–120; *Капская А. И.* Семантико-словообразовательная структура названий цветов в украинском языке : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 1970. — 22 с.; *Симоненко Л. А.* Микологическая лексика украинского языка : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 1973. — 21 с.; *Фещенко Н. М.* Названия лекарственных растений в украинском языке : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 1974. — 24 с.; *Закревська Я. В.* Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. — К., 1976. — 163 с.; *Шамота А. М.* Назви рослин в українській мові. — К., 1985. — 163 с.; *Фроляк Л. Д.* Ботаническая лексика украинских говоров северного Приазовья : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 1988. — 17 с.; *Грищенко П. Ю.* Ареальне вартювання лексики / Відп. ред. І. Г. Матвіяс. — К., 1990. — 272 с., карт; *Москаленко Л. А.* Ботанічна лексика українських степових говірок Миколаївської області : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 1992. — 18 с.; *Мигoliniць О. Ф.* Ботанічна лексика українських говірок Закарпатської області : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Ужгород, 1996. — 24 с.; *Поїстогова М. В.* Номінаційні процеси у ботанічній лексиці східно-польських говірок : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2005. — 23 с.; *Омельковець Р. С.* Номінація лікарських рослин в українському західнопольському говорі. — Луцьк, 2006. — 302 с.; *Скорофатова А. О.* Ономазіологія та лінгвогеографія фітономенів в українських східнословобанських говірках. — Луганськ, 2009. — 369 с.; *Ткачук М. М.* Ботанічна лексика говірок Чорнобильської зони : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2011. — 20 с.; *Кукса Т. П.* Фітономінація та її просторова варіативність в українських говірках Криму : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2013. — 24 с.; *Дакі О. А.* Ботанічна лексика в українських говірках межиріччя Дністра і Дунаю : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2014. — 16 с.

⁴ *Кобів Ю.* Словник українських наукових і народних назв судинних рослин. — К., 2004. — 800 с.

Допомогти розв'язанню багатьох питань, пов'язаних із формуванням і функціонуванням ботанічної лексики української мови, може відповідний аналіз зафіксованих пам'ятками української мови флорономів, певна частина яких уже введена в науковий обіг, але ще не опрацьована мовознавцями вузьких спеціальностей. Це стосується, зокрема, флорономів, засвідчених молдавсько-українськими грамотами XIV–XV ст., які частково ввійшли до реєстрів «Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.» та «Словника української мови» в 11-ти томах, проте ще не були предметом окремої наукової розвідки, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета пропонованої статті — здійснити структурний і семантичний аналіз лексики на позначення рослин і суміжних з ними понять і реалій, що засвідчені у грамотах XIV–XV ст., писаних українською мовою на території Молдавського князівства.

Більшість флорономів, а також окремих номенів суміжних груп лексики, зафіксованих у грамотах XIV–XV ст. з території Молдавської держави, становлять слов'янські за походженням лексеми. У нашому дослідженні ми приєднуємося до етимологічної класифікації назв рослин української мови, здійсненої І. В. Сабашою, який відносить флорономи, що успадковані українською мовою з праїндоевропейської мовної спільноти⁵, а також флорономи, утворені за допомогою словотворчих ресурсів праслов'янської мови або дуже давно запозичені нею з інших мов і які збереглися до сьогодні в усіх слов'янських мовах⁶, до праслов'янських. Однак, крім слов'янських флорономів, досліджувані тексти містять деякі романські назви рослин.

Предметом нашої уваги стали не тільки номени, що позначають роди й види рослин різних життєвих форм, а й зафіксовані в молдавських грамотах XIV–XV ст. назви деяких суміжних з ними реалій, зокрема назви масивів рослин однакових чи різних родів або видів, частин рослин. Однак, безперечно, центром аналізованої тематичної групи лексики є засвідчені молдавсько-українськими грамотами XIV–XV ст. флорономи.

Серед назв, що позначають роди й види рослин різних життєвих форм, в аналізованих грамотах XIV–XV ст. засвідчено:

1) назви дерев; у досліджуваних пам'ятках XIV–XV ст. зафіксовано одну загальну назву рослин цієї життєвої форми: *дрѣво* (ССУМ, I, 328) < *dervo 'багаторічна рослина з твердим стовбуром і гіллям, що утворює крону' — *имаєт тамо овци пасти или рыбоу гонити или роубати оу лѣсоу дрѣво*» (1458, II, 101)⁷.

У межах групи назв дерев виділяється три підгрупи назв:

а) назви листяних дерев, які мають цінну деревину, що використовується в будівництві, опаленні тощо, зокрема назви береста, бука, верби, вільхи, граба, дуба, липи, тополі, ясена. Такі флорономи подибуємо в контекстах, пов'язаних здебільшого з позначенням меж певних територій, оскільки дерева, виділяючись на тлі інших рослин своїми значними розмірами (насамперед висотою) і маючи відносно довгий період життя, могли слугувати межовими віхами при окресленні ділянок володінь або ділянок, які були предметами купівлі / про-

⁵ Сабашо І. В. Знач. праця.— С. 9.

⁶ Там же.— С. 10.

⁷ Ілюстративний матеріал подано із зібрання досліджуваних грамот: *Documenta Romaniae historica: A. Moldova / C. Cihodaru, I. Caproșu, L. Șimanschi.*— București, 1975–1980.— Vol. 1–3 (далі в тексті зазначено рік написання, том і сторінку). До аналізу залучаємо ще грамоти перших років XVI ст. (до 1504 р. включно), щоб не розривати тривалий період правління володаря Стефана Великого.

дажу, протягом тривалого часу. Ці флорономени в досліджуваних документах становлять найчисельнішу підгрупу. Для номінації листяних дерев у молдавських грамотах використано праслов'янські лексеми:

берест < *berstь 'берест' (ССУМ, I, 93) — «а шть того столпа ѿ дръгін столпъ..., та на берестъ» (1488, III, 62), «на единъ берестъ знаменанъ» (1489, III, 92), «до краа рѣдѣ на знаменанъ берестъ» (1501, III, 467); букъ < *bukъ 'бук' (ССУМ, I, 131) — «та чересь конець лѣса на единъ бѣкъ знаменанъ» (1490, III, 159), «тымже врѣхъмь... на единъ боукъ знаменанъ» (1503, III, 527); верба < *vьrba 'верба' (ССУМ, I, 164) — «оу могылоу, где врѣба близко пѣтѣ» (1422, I, 73), «на вербѣ на берег Брълада, шть где есмо прѣво почали» (1495, III, 280); ѡлѣха / волѣха < *jelьxa: *olьxa 'вільха' (ССУМ, I, 193) — «шть толѣ простѣ на краи лѣса, на в ѡлѣхѣ» (1488, III, 51), «шть толѣ право на потокъ Хомора на однѣ волѣхѣ знаменанъ» (1490, III, 159); гравѣ / хравѣ < *grabь 'граб' (ССУМ, I, 259) — «на краи лѣса гравѣ, тамо крѣсть рѣбанъ» (1492, III, 108), «на ѡстѣ извора на единъ хравѣ знаменанъ» (1490, III, 81); дѣвѣ < *dobь 'дуб' (ССУМ, I, 330) — «шть (ь) потокъ на лѣвѣ рѣкѣ, на дѣба... шть могилоу илемь, до дѣба» (1400, I, 10), «дѣ хотарь... поченше шть (ъ) горѣ, на два дѣба расоухата» (1414–1419, I, 39); липа < *lipa 'липа' (ССУМ, I, 546) — «а шть толъ... до Шерѣвановьского хотара, оу липи, могила» (1392, I, 2), «шть толѣ право на единъ липѣ що есть на немѣ вѣрѣ» (1490, III, 81); тополъ < *topolь-ъ 'тополя' (ССУМ, II, 437) — «шть толъ простѣ на тополѣ» (1393, I, 4), шть знаменанон тополи, чересь ѡлѣхѣ, оу могилаѣ копаню» (1488, III, 38); ясенъ < *asenь/-ъ 'ясен' (ця лексема відсутня в реєстрі ССУМ) — «шть толѣ простѣ на единъ ясенѣ, что есть на сѣрѣд ѡлѣхѣ» (1488, III, 52), «до краа рѣдѣ що надѣ Шептешани, на знаменанъ ясенѣ» (1501, III, 467);

б) назви листяних дерев, плоди яких мають цінні харчові властивості, також закорінені в праслов'янську епоху: груша / круша < *gruša / *kruša 'груша' (ССУМ, I, 267) — «та по выше грѣшахъ на столпѣ що на берегъ Молдавѣ» (1499, III, 420), «та, дѣломъ, на однѣ круша, могила» (1412, I, 45); ѡблонь < *ablonь 'яблуня' (ССУМ, II, 577) — «шть толѣ прости на двоух ѡблони» (1497, III, 226);

в) назви хвойних дерев, цінних переважно деревиною, що мають романське походження, напр.: брадъ 'ялина, смерека' (ССУМ, I, 117), брад 'ялина; ялиця; колект. хвойне дерево' (МРС, 90), брад (рум. brad) 'ялина' (СДЕЛІМ, 58), brad 'ялина' (РТ, 217), brad, бот. 'смерека, ялина' (DRU, 59) — «шть толѣ по пѣдѣ оубочи на единъ брадъ знаменанъ, межѣ два зъподѣи» (1490, III, 159);

2) назви куштів, які мають певну прагматичну цінність (плоди можуть бути продуктом харчування, продажу, обміну, сплати податків). Таким флорономеном у досліджуваних пам'ятках є лексема виноградъ 'виноград', засвоєна із ст.-сл. мови, напр.: «есмы дали томѣ монастыреви мѣсто где любитъ себе содити виноградъ (ъ)» (1409, I, 37). Цей флорономен зустрічається в контекстах, пов'язаних здебільшого з вирощуванням цієї рослини;

3) назви трав'янистих культур; ця група назв поділяється на дві підгрупи:

а) назви трав'янистих технічних культур: конопля < *koporь / *koporja 'конопля' (конопля — назва масиву одного роду культурної трав'янистої рослини, похідна від назви рослини);

б) назви трав'янистих овочевих культур: капуста < *kapusta 'капуста' (ССУМ I, 470) — «тогы люді... да не имають ни мыто... платити... ни шть капуста» (1458, II, 103), «или мыто шть ни хъ врати... или шть капуста» (1466, II, 190). Більшості слов'янських мов відомий номен капуста, але етимологи не наважуються віднести його до праслов'янських, а допускають запозичення з середньолатинської мови (Фасм., II, 188; ЕСУМ, II, 379).

Серед лексем, які позначають суміжні з рослинами різних життєвих форм реалії, можна виділити кілька груп.

1. Назви масивів рослин, що займають певний простір. Засвідчені молдавськими грамотами XIV–XV ст. назви масивів деяких рослин однакових чи різних родів або видів, що займають певний простір, становлять найбільшу групу лексем на позначення суміжних з рослинами реалій:

1) назви масивів дерев:

а) загальні назви масиву дерев: *дрєва* < *dervo ‘сукупність дерев, що займають невелику площу’ — «*А хотаръ тѣмъ селамъ да естъ штъ великын друмъ..., где роуѣжїе на дрєва*» (1446, I, 264) (ст.-сл. варіант *дрєво* ‘т. с.’);

б) загальні назви масиву дикорослих рослин (дерев, кущів, трав), у якому переважають дерева: *лѣс* < *lěsъ ‘велика площа землі, заросла деревами і кущами’ (СУМ, IV, 522) — «*та черєсь конєць лѣса*» (1490, III, 159), *штъ толѣ простѣ на краи лиса* (1488, III, 51);

в) назви масивів з дикорослих дерев, серед яких переважають дерева певного роду чи виду, найчастіше є похідними від назв відповідних рослин, напр.: *березникъ* < *berzъnikъ ‘березник, березовий гай’ (ССУМ, I, 93) — «*шт толѣ, скоуѣ березникъ, на другюю могилу*» (1393, I, 5); *буковина* < *bukovina ‘буковина, буковий ліс’ (ССУМ I, 130) — «*а штола урѣзъ Герета, горѣ, до великой бѣковинь*» (1392 I, 3), «*та бѣковною долѣ до Лѣковницкое хотарѣ, где выходитъ стежка штъ бѣковина*» (1488, III, 62); *доуброва, дѣброва* < *dobrava / dobrova ‘дубовий ліс, діброва’ (ССУМ, I, 329) — «*штъ того моста... на краи вышнен доубровѣ*» (1400, I, 16), «*село... що противъ Каалѣнець подѣ доубровою*» (1500, III, 458). Серед номенів цієї групи засвідчено демінутиви: *доубровница* ‘невеликий дубовий ліс, дібровка’ (ССУМ, I, 329) — «*а шт(ъ) толѣ, прости... на дѣбровницѣ*» (1414–1419, I, 55), «*штъ това черєсь доубровницѣ на долинкѣ*» (1489, III, 92); *ясинка* < *asēpъ ‘(ліс) ясенина’ (ССУМ, II, 585) — «*подли ясинкы, до швершін, где сѣт(ъ) дви могилы*» (1425, I, 86);

г) загальні назви масиву листяних культурних плодкових дерев: *садъ* ‘сад’ (<*saditi) (ССУМ, II, 315) — «*черєсь ровнинѣ прости ѣ Прокопови садъ*» (1499, III, 420), «*штъ толѣ черєсь середѣ сада Тѣлечева, та на поутѣ що идєтъ до Бани*» (1499, III, 420);

г) назви масиву культурних дерев певного роду чи виду найчастіше є похідними від назв відповідних рослин чи їхніх частин, напр.: *яблѣки* < *ablъka ‘масив, що складається з яблунь’ — «*штъ толѣ простѣ на медвединою ѡмѣ, штъ толѣ горы лѣгомъ и черѣсь пѣтъ, оу яблѣки*» (1488, III, 52) (яблѣки, мн. від яблѣко ‘плід яблуні’);

2) назви масивів кущів:

а) загальна назва масиву дикорослих кущів є похідною від праслов’янського *xvorstъ ‘чагарник, ліс’: *хворостѣ* ‘зарості чагарнику, хворостняк’ (ССУМ, II, 506) — «*а шт(ъ) потока на конєць хворостѣ, а шт(ъ) конєць хворостѣ до до-рогы*» (1424, I, 81);

б) назви масивів дикорослих кущів одного роду чи виду, похідні від назв відповідних рослин, представлені номеном праіндоевропейської давнини *трънїѣ* < *trъnъ ‘терня, тернові чагарники’ (ССУМ, II, 448) — «*прости черєсь поле, на трънїѣ*» (1438, I, 264), «*черєсь поле прости на краи трънїѣ*» (1438, I, 264), а також давньоукраїнськими номенами: *вербѣ* < *vъrba ‘верб’я’ (ССУМ, I, 164) — «*штъ єдного дѣба оу дрѣгы дѣбѣ, а штъ толѣ на вербѣ*» (1424, I, 81); *лоза / лозне* < *loza ‘лоза, лозовий чагарник, лозняк’ (ССУМ, I, 555–556) — «*а штъ толѣ прости оу лозоу оу матку Бахлви Великы*» (1468, II, 223), «*а черєсь лозѣ, на дѣлѣ*» (1438, I, 264);

в) назви масивів культурних кущів одного роду чи виду: *лозьє* < *loza ‘виноградник’ (ССУМ, I, 556) — «двѣ водѣвници и в *лозѣтѣ*» (1407, I, 29). Для номінації насаджень винограду використовуються переважно похідні від назви роду рослини: *виноградъ* ‘виноградник’ (ССУМ, I, 175) — «и *виноградъ* што садил(ъ) шнь совою» (1409, I, 35), «и еше есмо дали два фалхи и єдин фетрал *винограда*» (1499, III, 434), «що же был шн кѣпил тот *виноградъ*» (1499, III, 434);

3) назви масивів трав’янистих рослин:

а) загальна назва масиву дикорослих трав’янистих рослин, які після скошування й висушування використовуються для годування худоби: *сѣно* < *sěno ‘скошена й висушена трава, яка йде на корм худобі’ (СУМ, IX, 226) — «пониже мѣсто да коуветъ севѣ *сино*» (1439, I, 281);

б) назва масиву дикорослих трав’янистих рослин одного роду, похідна від назви відповідної рослини: *черетіє* ‘зарості очерету’ (ССУМ, II, 536), очевидно, від *черетъ* ‘очерет’ < *čerъtъ (ЕСУМ, 4, 243) — «*ти чересь чрѣте на дило на моголаѣ копанѣ*» (1495, III, 280);

в) назва масиву культурних трав’янистих рослин одного роду є похідною від назви відповідної рослини: *конопля* < *kopory : *koporja ‘конопля, конопельник’ (ЕСУМ, II, 553; ССУМ, I, 494) — «а штъ толѣ на дрѣгги столпѣ, по више *коноплѣ*» (1488, III, 42).

2. Назви місцин, на яких ростуть чи росли рослини. Ця група назв є семантично близькою до попередньої групи і складається з двох підгруп:

1) назва місцини, на якій ростуть трав’янисті рослини різних родів і видів, призначені для скошування й висушування на сіно: *сѣножать* < *sěno ‘сіножать’ (ССУМ, II, 412), ‘місце, відведене для косіння трави на сіно’ (СУМ, IX, 226) — «и сѣ оусими поленки штъ синожати оу тѣхъ хотарь» (1428, I, 105), «а хотарь ѣ поле, царини и синожати да имаєтъ третѣю частъ штъ колико естѣ частъ *Ванина Бѣшескѣла*» (1499, III, 420);

2) назва місцини, на якій викорчувано дерева, куші: *хлѣбнищель*, можливо, похідне від *xlěbъ (ССУМ, II, 508) — «штъ дѣба на *хлѣбнищель*» (1494, III, 274). До цієї групи, мабуть, належить і лексема *чиреш* ‘назва місцевості в Молдавському князівстві’ (ССУМ, II, 554); ймовірно, від посл. *čeršъlja (*čerša) ‘черешня’ — «шт(ъ) *чиреша* попереку простѣ полемъ» (1401, I, 13).

3. Назви частин рослин. Ця група номенів складається з двох підгруп:

1) назви частин стовбура дерева: *пень* ‘пень’ < *rъpъ (ССУМ, II, 132): «штъ толѣ, на дубови *пенѣ*» (1427, I, 98), «а з долѣ, до *пенѣ*, куда хотарилѣ панѣ *Крѣстѣ Чорного сѣ Плотинномѣ*» (1464, II, 171); *колода* ‘стовбур зрубаного дерева, очищений від гілля’ (СУМ, IV, 228) < *kolda (ССУМ, I, 490). У досліджуваних молдавсько-українських грамотах XIV–XV ст. лексема *колода* є назвою товстого відрізка зрубаного дерева з видовбаною серединою, який служив мірою місткості рідких і сипучих тіл: «по десѣтъ возокѣ вина, и по десѣтъ *колоды* пшеничнѣхъ» (1411, I, 41), «по десѣтъ *колоды* пшеничнѣхъ и по девѣтъ поставы Чѣхъ» (там же); *штраслине* < цел. *отрасль* ‘пагін, що росте від гілки, стовбура, кореня або стебла рослини’ (СУМ, I, 632). У досліджуваних пам’ятках засвідчено використання лексеми лише в переносному значенні — ‘нащадки, рід, плем’я’ (ССУМ, II, 109): «и ш томѣ слюбихомѣ твоєи милости и твоєи *штраслине*» (1476, II, 316);

2) назви плодів рослин різних життєвих форм і способів росту. Ця група назв має три підгрупи:

а) назви плодів культурних фруктових дерев: *яблоко/яблыко* < *ablъko ‘яблуко, плід яблуні’ (ССУМ, II, 588) — «Где коли имѣмъ покласти на тѣхъ три

возы или рыбѣ или соли или *дблыка*» (1453, II, 52), «или мито штѣ нихъ брати... или штѣ *дблокъ*» (1466, II, 190);

б) назви плодів культурних кущів: *виноградъ* < ст.-сл. *виноградъ* ‘виноград (плоди)’ (ССУМ, I, 175) — «Бава кипилъ виноградъ... и естъ мѣсто где естъ тѣскъ того *виноградъ*» (1443, I, 342);

в) назви плодів культурних трав’янистих зернових культур: *жито* < *žito ‘збіжжя’ (ССУМ, I, 361) — «коли прїдетъ медъ и *жито* нашего монастырѣ штѣ *Повратѣ*» (1448, I, 394); *пшеница* < *ръшеніса ‘пшениця’ (ССУМ, II, 279) — «по дванадесѣтъ колодъ солодъ и чѣтири колодъ *пшенице*» (1453, II, 33).

4. Назви ознак, похідні від назв рослин чи їхніх частин. Такі назви належать до суміжних груп назв. Це, зокрема, засвідчені молдавсько-українськими грамотами похідні від назв рослин прикметники: *липовы* < *липовъ ‘липовий’ (*липова* <долина> ‘назва долини в Молдавському князівстві’, ССУМ, I, 546) — «штѣ чиреша попереки простѣ полемъ,... до долины, цю є мало пониже *липовы*» (1401, I, 13); *пшенижныи* < *пшеница* (ССУМ, II, 412) — «по дестъ колоды *пшенижны*» (1411, I, 41).

Для флорономенів і суміжних груп номенів характерна синонімія. Так, наприклад, лексема *виноградъ* використовується при номінації виду цієї рослини, масиву рослин цього виду, певної рослини цього виду, а також її плоду чи сукупності плодів; лексеми *дблоко* / *дблыко* / *дблыки* використовуються при номінації яблука, плоду яблуні і масиву рослин цього виду.

Отже, центром аналізованої тематичної групи лексики є засвідчені молдавсько-українськими грамотами XIV–XV ст. флорономени; до груп лексем, які позначають суміжні з рослинами різних життєвих форм реалії, належать назви масивів рослин, що займають певний простір; назви місцин, на яких ростуть чи росли рослини; назви частин рослин; назви ознак, похідні від назв рослин чи їхніх частин, які переважно походять від назв родів або видів рослин. Більшість флорономенів, що засвідчені документами з території Молдавського князівства, є назвами дерев, значно менше засвідчено назв кущів і трав’янистих рослин. Наявність у досліджуваних документах флорономенів і лексем суміжних груп лексики пояснюється тим, що вони слугували вказівниками при описі меж земельних володінь, входили до назв мит, плат, податків, повинностей тощо. Ядро флорономенів, засвідчених у молдавсько-українських грамотах XIV–XV ст., утворює праслов’янська лексика, частина її має індоєвропейське походження. Питомо вага іншомовних напашувань у ботанічній лексиці в зазначений період є незначною. Поодинокі чужомовні елементи — переважно романського походження — трапляються серед назв дерев, церковнослов’янського походження — серед назв трав’янистих рослин.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ЕСУМ	— Етимологічний словник української мови : В 7 т. / Гол. ред. О. С. Мельничук та ін.— К., 1983–2012.
МРС	— Молдавско-русский словарь / Ред. кол.: А. Т. Борщ, М. В. Подико, В. П. Соловьев.— М., 1961.— 779 с.
СДЕЛМ	— Скурт дикционар етимоложик ал лимбий молдовенешть / Ред. Н. Раевский, М. Габинский.— Кишинэу, 1978.— 678 п.
ССУМ	— Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : В 2 т. / Гол. ред. Л. Л. Гумецька та ін.— К., 1977–1978.
СУМ	— Словник української мови : В 11 т / Ред. І. К. Білодід та ін.— К., 1970–1980.
Фасм.	— <i>Фасмер М.</i> Этимологический словарь русского языка : В 4 т. / Пер. с нем.— М., 1964–1973.

- DRU — Dicționar Român-Ucrainean. Румунсько-український словник / С. Дгараса, V. Rusnac, M. Gavrelciuc. — București; Cernăuți, 1963.— 564 p.
- PT — *Popahagi T.* Dicționarul Dialectului Aromân: general și etimologic. — București, 1963. — 1264 p.

B. V. TYMOCHKO

BOTANICAL NOMENS IN THE MOLDOVAN-UKRAINIAN DOCUMENTS OF THE XIV–XV CENTURIES

The article investigates the names of plants and their associated concepts attested in legal documents of the XIV–XV centuries from the territory of the Moldavian Principality. The specificity of lexical-semantic relations in the framework of the research thematic groups of vocabulary.

Key words: Moldovan-Ukrainian documents of XIV–XV century, a thematic group of vocabulary, names of plants, borrowing.